

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

Қаржы нарығына шолу

2017 жылғы 3-тоқсан

Алматы, Қазақстан

Қаржы нарығына шолу нарыққа қатысушылар үшін өтімділіктің негізгі ағындары қозғалысының неғұрлым толығырақ көрінісін беру мақсатында қаржы нарығындағы негізгі үрдістер туралы ақпаратты қамтиды.

Құжатты Зерттеулер және статистика департаменті дайындады. Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында электрондық нұсқада жарияланады.

2017 жылғы III тоқсандағы ақша және валюта нарықтары

Банкаралық мәмілелер сегментінен және өтімділіктің бастапқы нарығындағы кейбір операциялардан басқа, қаржы нарығындағы операциялар Қазақстан қор биржасында жүргізіледі.

Биржадағы сауда-саттықтың негізгі көлемі ақша және валюта нарықтарына тиесілі. 2017 жылғы шілде-қыркүйекте биржадағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 30,3 трлн. теңге, оның ішінде:

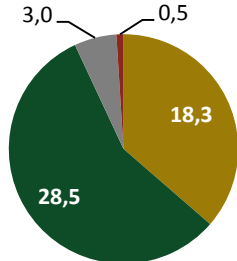
- РЕПО операциялары нарығы – 19,0 трлн. теңге (62,5%);
- СВОП нарығы – 6,1 трлн. теңге (20,2%);
- валюталық спот нарығы – 3,6 трлн. теңге (11,9%).

2017 жылғы II тоқсанмен салыстырғанда биржадағы сауда-саттықтың негізгі көлемі 40%-ға (2017 жылғы III -тоқсанда 38,4 трлн. теңге) төмендеді:

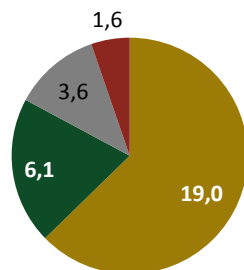
- РЕПО нарығының көлемі 4,7%-ға (18,3 трлн. теңге) ұлғайды;
- СВОП нарығының көлемі 54,7%-ға (28,5 трлн. теңге) ұлғайды;
- валюталық спот нарығының көлемі 31,3%-ға (3,0 трлн. теңге) ұлғайды.

МБҚ орналастыру көлемі 7,9 есе (131,1 млрд. теңге) ұлғайды.

2017 жылғы II тоқ. биржадағы сауда-саттық көлемі

2017 жылғы III тоқ. биржадағы сауда-саттық көлемі

- РЕПО операцияларының нарығы
- СВОП нарығы
- валюталық спот нарық
- басқарлары

I. Ақша нарығындағы жағдай

Ұлттық Банк тамызда базалық мөлшерлемені 0,25 п.т. 10,25%-ға дейін төмендетті.

МБҚ-мен авторепо нарығындағы (бұдан әрі – РЕПО нарығы)¹ ахуал овернайт сегментінде III тоқсанда көбіне теңгемен өтімділік ұсыныстары көлемінің өсуінің әсерінен қалыптасты. Осының салдарында Тоқсанның соңында TONIA индикаторының қысқа мерзімді базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізінің төменгі шегінен төмендеп түсуі осының салдары болды.

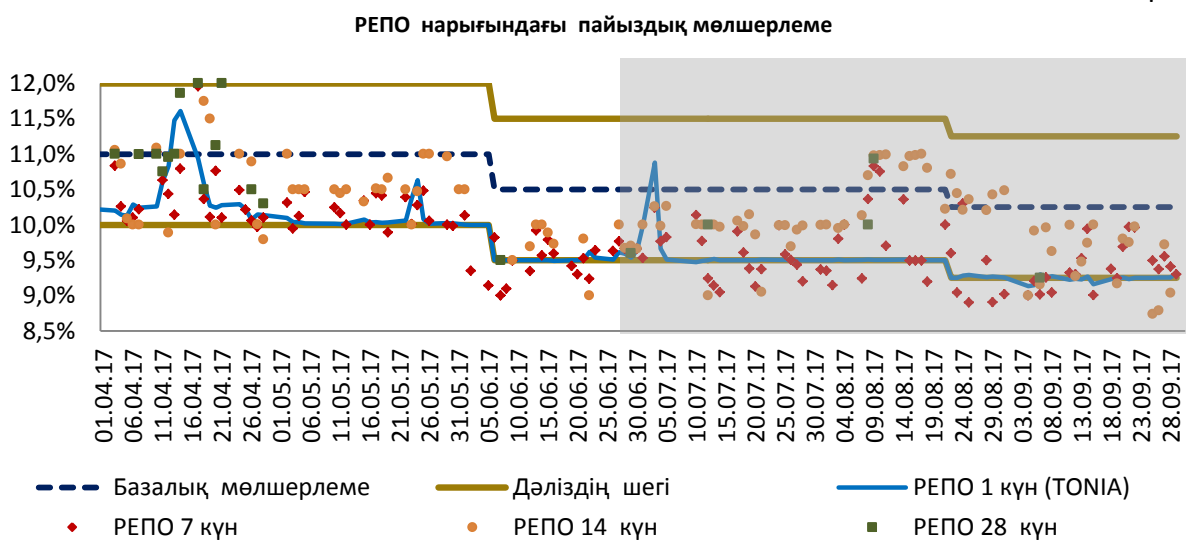
СВОП нарығында II тоқсанмен салыстырғанда сауда-саттықтың айтарлықтай төмендеуі банк секторының Ұлттық Банк алдында қарыздары өтеуімен байланысты.

Қысқа мерзімді ноттар бойынша мерзімділігі 7 және 28 күн болатын ноттар үлесінің біртегізде ұлғаюымен мерзімділігі 91 күн және жоғары ноттардың ашық позициясында үлестің төмендеуі байқалды. Нәтижесінде 7 және 28 күн сегментінде мөлшерлемелер деңгейінің пайыздық дәліздің ортасынан (базалық мөлшерлеме деңгейінен) төменгі шегі деңгейіне дейін өзгермелі төмендеуі болды. 7 күндік ноттарға деген жоғары сұраныс және неғұрлым ұзақ ноттарға деген төмен сұраныс болашақтағы кезеңдерге қатысты нарыққа қатысушылардың айқын еместігінің кейбір өсуін көрсетті.

А) РЕПО нарығы

Тоқсан ішінде ақша нарығы артық өтімділік жағдайында жұмыс істеді. Бюджет шығыстары, оның ішінде Ұлттық қордан трансферттерді бөлу оның негізгі көзі болып қалды. Банкердің ақша ресурстарының қысқа мерзімді сипаты және банктер капиталының жеткіліксіздігі, сол сияқты әлеуетті қарыз алушылар жағындағы төмен сұраныс пен тәуекелдердің жоғары деңгейі сияқты нақты экономиканы кредиттеу арқылы өтімділікті сіңіру бойынша объективті шектеулі мүмкіндігі қаржы нарығы құралдарына салымдар жасауға себепші болды. Осының салдары ретінде, тоқсанның соңында 1,5 трлн. теңге болып бағаланатын Ұлттық Банктің өтімділікті беру және алу бойынша операциялары арасындағы теріс сальдо ретінде түсінілетін банк секторындағы өтімділіктің құрылымдық профициті нарықтық кірістілік деңгейіне төмендету ретінде қысым көрсетті.

1-график

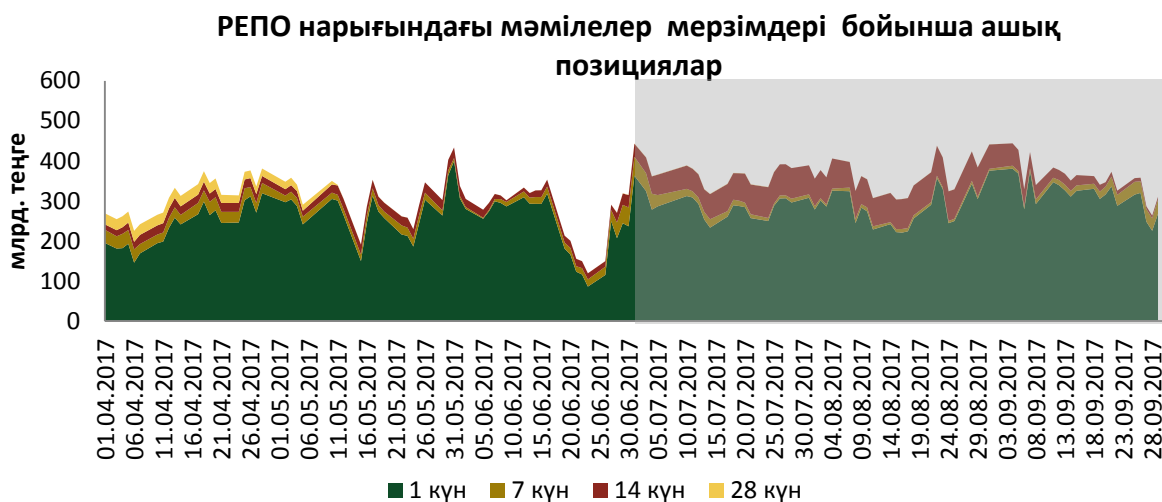
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

¹ МБҚ-мен авторепо нарығы РЕПО нарығының айтарлықтай үлесін алады (2017 жылғы 3-тоқсанда 98%), бұдан әрі РЕПО нарығы деген сөз МБҚ-мен авторепо нарығы деп түсініледі

Ақша нарығының мөлшерлемелері басым түрде, Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесінің пайыздық дәлізінің төменгі шегіне жақын деңгейде қалыптасты, қыркүйектің алғашқы 20 күнінде олар пайыздық дәлізінің төменгі шегінен төмендеді (1-график). Бұл бір күндік РЕПО секторында теңгедегі өтімділікті ұсынудың өсуіне байланысты болды. Бір күндік РЕПО мәмілелері бойынша орташа алынған мөлшерлемелер 9,41%-ды, 7 күндік мерзімі бар мәмілелері бойынша 9,51%-ды, 14 күндік мерзімі бар мәмілелері бойынша 10,20%-ды, 28 күндік мерзімі бар мәмілелері бойынша 10,10%-ды құрады. РЕПО нарығындағы мәмілелердің көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 18,6 трлн. теңгеге дейін 16,8%-ға өсті. Бұл ретте бір күндік мәмілелердің жалпы көлемдегі үлесінің басым болып қалатыны айқын – 97,2% немесе 18,1 трлн. теңге (өткен тоқсанда – 97,2% немесе 15,5 трлн. теңге).

Бір күндік РЕПО нарығында орташа алғанда мәмілелер бір күні 291,2 млрд. теңге сомаға жасалды. Тоқсанда бұл көрсеткіш маусымның қорытындысы бойынша 237,8 млрд. теңгеден қыркүйектің қорытындысы бойынша 315,0 млрд. теңгеге дейін ұлғайды (2-график). 14 күндік РЕПО көлемінің ұлғаюы жекелеген екінші деңгейдегі банктер тарапынан өтімділікке сұраныстың ұлғаюы есебінен болды.

2-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

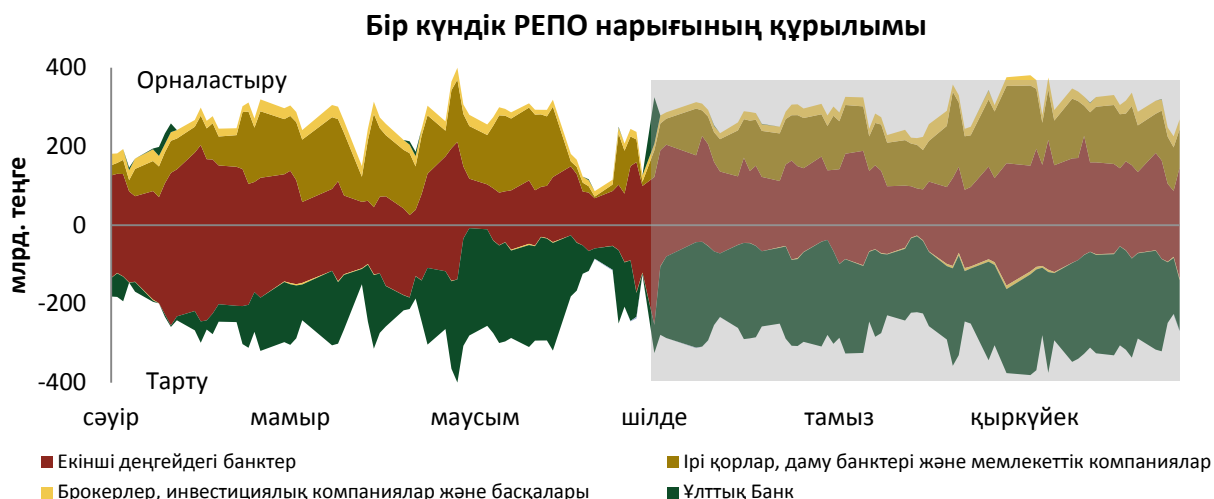
Өтімділікті сатушылар ретінде негізінен ірі қорлар және екінші деңгейдегі банктер болды. Өткен тоқсанмен салыстырғанда олардың жиынтық орташа үлесі 89,7%-дан 91,3%-ға ұлғайды.

Мәмілелер субъектілерінің құрылымында Ұлттық Банк пен банктік емес мемлекеттік ірі қорлардың (активтері Ұлттық Банктің сенімгерлік басқаруындағы) қатысуынсыз нарықтың қатысушылары арасындағы операциялардың үлесі өтімділікке сұраныс және сол сияқты ұсыныс тарапынан тоқсанда орташа алғанда 28%-дан 17%-ға дейін төмендеді.

Ұлттық Банктің бір күндік РЕПО нарығындағы өтімділік алу операцияларының көлемі бір айда 4,3 трлн. теңгеге дейін айтарлықтай (1,7 есе) өсті. Ұлттық Банктің өтімділікті алу көлемі тоқсан ішінде тұрақты деңгейде сақталды.

Өтімділікті сатып алушылар арасында ең ірі қатысушы Ұлттық Банк болды, оның бір күндік РЕПО нарығындағы қатысу үлесі бір тоқсанда 49,1%-дан 71,9%-ға дейін ұлғайды. Осылайша, Ұлттық Банк өтімділікке сұраныс тарапынан нарықтың ең ірі қатысушы болып табылды (3-график).

3-график

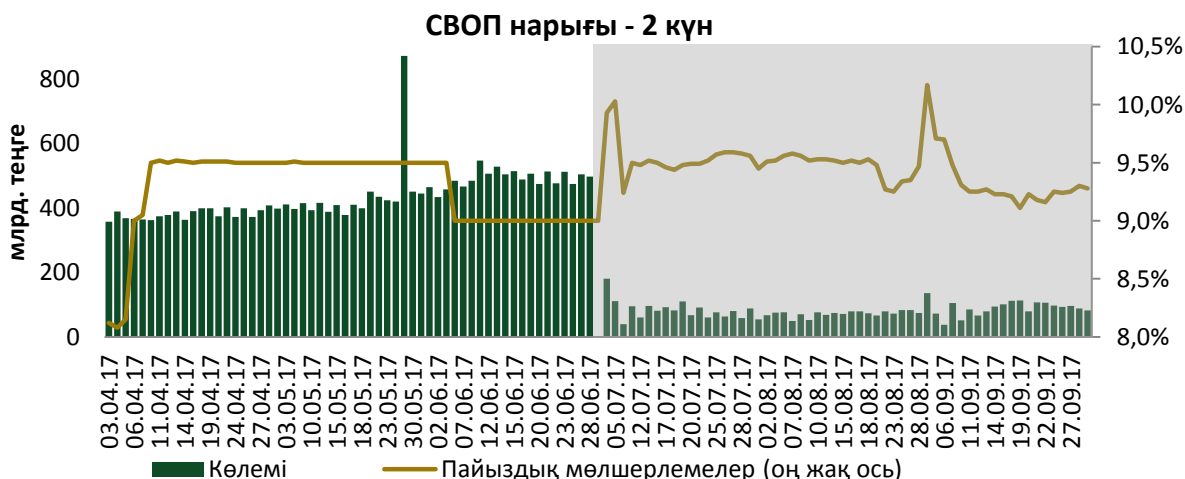
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Б) СВОП нарығы

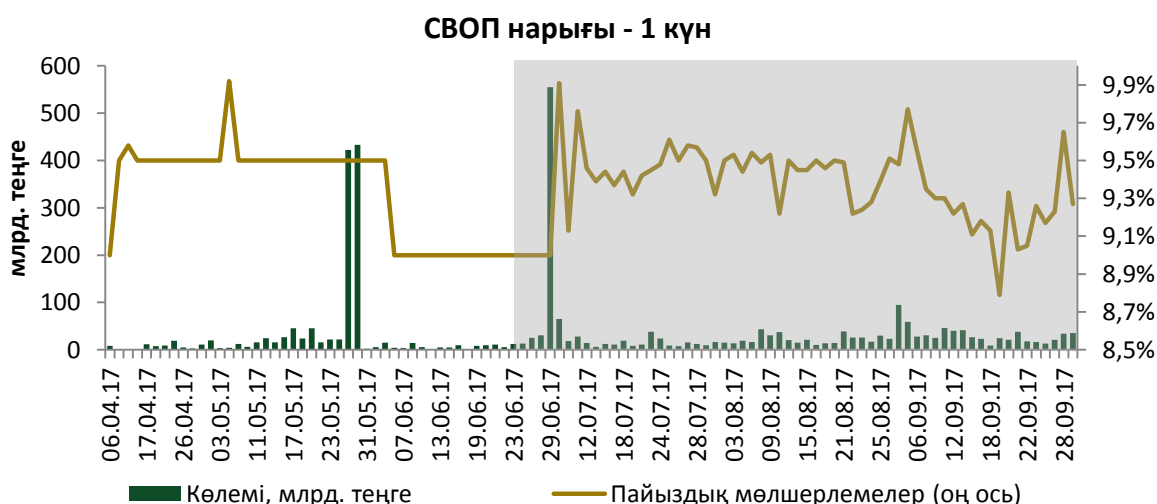
СВОП нарығында мәмілелердің негізгі көлемі 2 күндік мерзіммен жасалды, осы операциялардың үлесі 77,2%-ды құрады (II тоқсанда 93,1%). Екі күнді СВОП мәмілелер нарығының орташа айналымы бір күні 81,8 млрд. теңгені құрады (402,9 млрд. теңгеден 5 есе төмендеді).

Ұлттық Банк шілдеде 1 жыл мерзімге валюталық-своп мәмілелерін жасау арқылы қарыздар беру бойынша операциялар жүргізді (Банк секторының қаржылық орнықтылығын арттыру бағдарламасын іске асыру шеңберінде жүйе құраушы банкті қолдау). Осы операциялардың нәтижесі банк секторының Ұлттық Банк алдындағы қарыздарын өтеу және Ұлттық Банктің ҚҚБ-дағы СВПО нарығындағы операцияларының көлемін қысқарту болды. Банк секторының берешегін өтеу салдары ретінде АҚШ долларын кепілмен қамтамасыз ету ретінде тартуға сұраныс төмендеді және СВОП нарығындағы мәмілелер көлемі айтарлықтай қысқарды. Жалпы алғанда СВОП мәмілелері бойынша пайыздық мөлшерлемелер TONIA ақша нарығының таргеттелетін мөлшерлемелерінің айналысында құбылды. 2 күнді СВОП мәмілелері бойынша мөлшерлемелер 9,11%-10,17% аралығында, ал мерзімділігі 1 күндік мәмілелер бойынша 8,79%-9,91% аралығында өзгерді (4, 5- графиктер). Екінші деңгейдегі банктер арасындағы мәмілелердің үлесі бүкіл СВОП нарығының 92,5%-ын құрады. Екі нарықтың (1 күндік және 2 күндік) көлемі неғұрлым салыстырмалы болды (6-график).

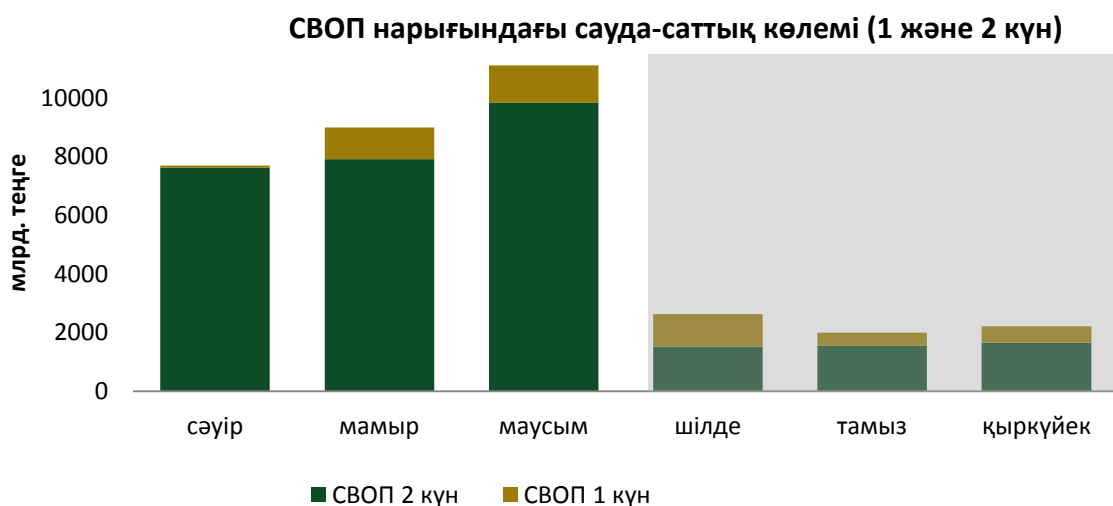
4-график

5-график

6-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

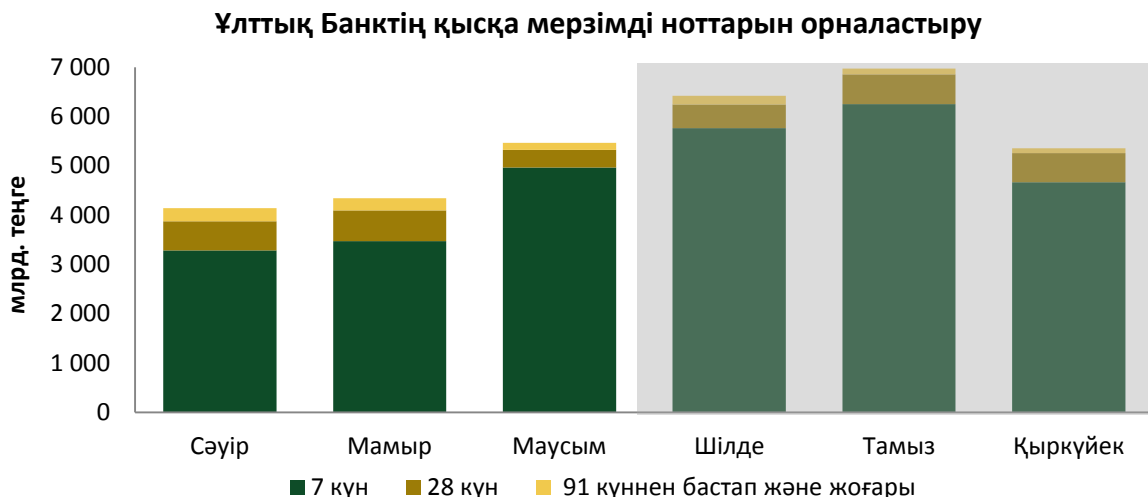
В) Ұлттық Банктің ақша нарығындағы өтімділікті реттеу жөніндегі операциялары

Ұлттық Банктің ақша нарығындағы операцияларының мақсаты базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізі шеңберінде TONIA индикаторы болып табылатын таргеттелетін көрсеткішті қолдау болып табылады. Өтімділікті реттеу үшін ақша-кредит кредиті құралдарының стандартты жиынтығы пайдаланылды.

Қысқа мерзімді ноттарды шығару артық өтімділікті алудың неғұрлым тиімді құралы болып қала береді. Осы операциялардың жалпы көлемінің 89%-ы мерзімі 7 күндік ноттарға, 9%-ы 28 күндік ноттарға, 2%-ы мерзімі айтарлықтай ұзақ ноттарға тиесілі болды (7-график).

Мерзімі 91 күннен бастап 1 жылға дейінгі ноттарды шығару, негізінен кірістілік қисығының қысқа мерзімді секторын қалыптастыруға бағытталды. II тоқсанмен салыстырғанда неғұрлым ұзақ мерзімді ноттарды сатудің орташа көлемі 41,6%-ға, оның ішінде 91 күндік – 102,9 млрд. теңгеден бастап 61,2 млрд. теңгеге дейін, 182 күндік – 68,8 млрд. теңгеден 46,1 млрд. теңгеге дейін, 364 күндік – 47,6 млрд. теңгеден 20,7 млрд. теңгеге дейін төмендеді.

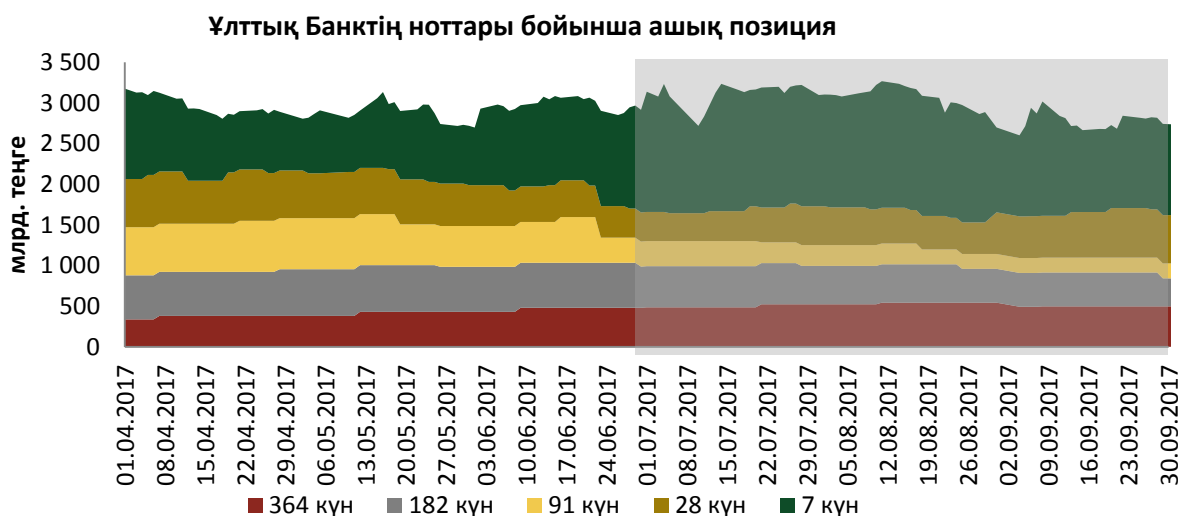
7-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттары бойынша ашық позициясында мерзімділігі 91 күн болатын ноттардың үлесі тоқсанның ішінде осы ноттар бойынша позицияның ішінара жабылуынан және оны мерзімі 7 және 28 күндік ноттармен алмастырудан қысқарды (8-график).

8-график

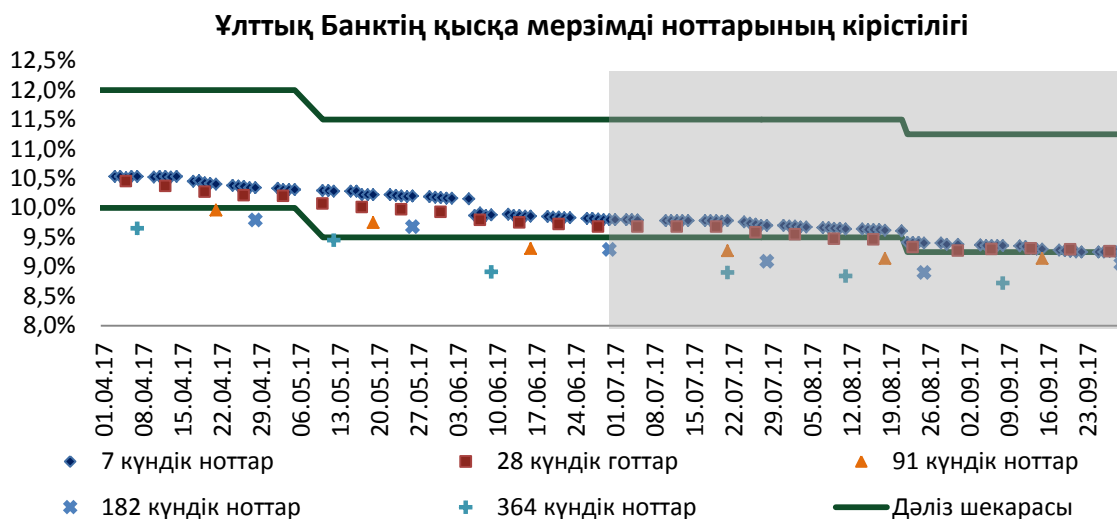
Дереккөзі: Ұлттық Банк

7-28 күндік сегментте негізгі сатып алушылардың санаулы тізімі байқалады. Негізгі көлем бірнеше банк және мемлекеттік қорларға тиісті болды. Олардың жалпы сатып алу көлеміндегі үлесі 56%-ды құрады. 91 күннен бастап одан жоғары сегменттегі негізгі сатып алушылар тізімі айтарлықтай кеңеюде және ноттардың нарыққа қатысушылар арасында айтарлықтай теңбе-тең бөлінуі байқалады.

Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттары бойынша мөлшерлемелер деңгейі базалық мөлшерлемеден кейін өзгеруде. Базалық мөлшерлеме 10,25%-ға дейін төмендегеннен кейін қысқа мерзімді ноттардың кірістілігі біртіндеп төмендеді. Бұл ретте мерзімі 7 және 28 күндік ноттар бойынша мөлшерлемелер базалық мөлшерлеме деңгейінен пайыздық дәліздің төменгі шегіне дейін біртіндеп төмендеді. Мерзімі 91 күннен бастап одан жоғары ноттар бойынша мөлшерлемелер бұдан да төмен деңгейде қалыптасуда (9-график).

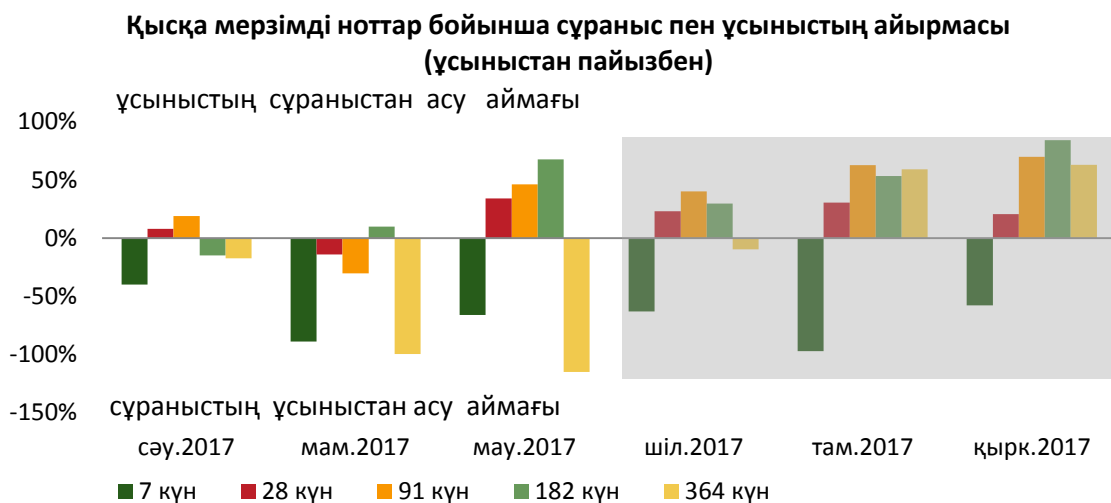
9-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Орналастырылатын қысқа мерзімді ноттарға сұраныс, 7 күндік ноттарды қоспағанда, нарыққа қатысушылар тарапынан жарияланған көлемге қарағанда айтарлықтай төмен болды (10-график). III тоқсанда валюта нарығындағы шиеленістің көбеюі нарыққа қатысушылардың екі ұштылығының және 12 айға дейінгі шекте нарық тәуекелдері деңгейінің кейбір өсуіне әкелді.

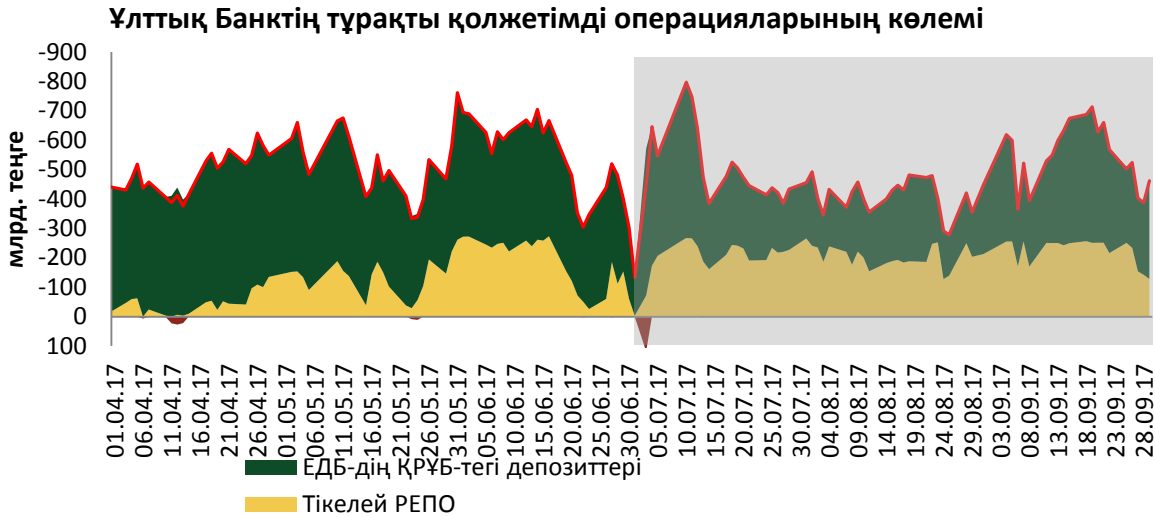
10-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Ұлттық Банктің тұрақты қолжетімді операциялары бойынша өтімділікті алу бойынша мынадай қысқа мерзімді мәмілелер басым болды: 1 күндік және 7-күндік депозиттер және тікелей РЕПО-ның бір күндік мәмілелері (11-график).

11-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Ірі отандық банктер бір күндік депозиттердің негізгі көрсеткіштері болып табылады. Жеті күндік депозиттер бойынша салымшылардың тізімі басым түрде шетелдік қатысу бар банктерде байқалды.

II. Валюта нарығындағы ахуал

Девальвациялық күтулердің күшеюінен және төлем балансының ағымдағы шоты бойынша шетел валютасының елге түсімдерінің төмендеуінен шетел валютасына сұраныстың өсуі аясында, III тоқсанда теңге әлсіреу серпінін көрсетті.

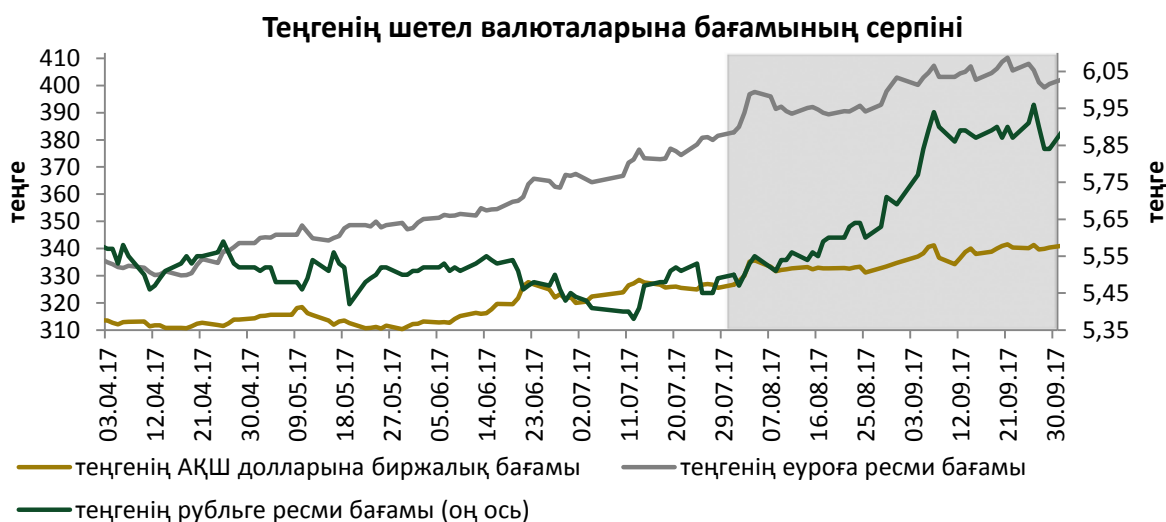
Тоқсанда USD/KZT валюталық жұбының биржалық сауда-саттық көлемінің 10,3 млрд. АҚШ долларына дейін 8,6%-ға өсуі байқалды. Биржадан тыс операциялар көлемінің өсуі (9,7%-ға) бұрынғысынша хеджирлеу операцияларымен түсіндіріледі.

Шетел валютасына артық сұраныстың салдарынан Ұлттық Банк ағымдағы жылғы тамызда және қыркүйекте өктемдік жүргізуге мәжбүр болды.

БАҚ-дағы жарияланымдардың қызуымен девальвациялық күтулердің болуымен, сондай-ақ төлем балансының ағымдағы шоты бойынша шетел валютасы ағыны көлемінің бір мезгілде қысқаруымен шетел валютасына сұраныстың өсуіне байланысты теңге әлсіреу серпінін көрсетті. 2016 жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда сауда балансы бойынша профициттің 1,5 есе (алдын ала деректер бойынша) ұлғаюына әкелген мұнайға баға белгілеулердің (тоқсан үшін 20,1%) өсуіне қарамастан бастапқы кірістер балансы бойынша қаражаттың әкетілуіне байланысты төлем балансының ағымдағы шотының дефициті 1,7%-ға ұлғайды. Тоқсан үшін теңге АҚШ долларына қатысты 5,9%-ға, еуроға – 9,2%-ға, ресей рубліне – 7,2%-ға әлсіреді.

Теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы 320,00-341,61 диапазон аралығында (ең көп және ең аз мәндер аралығындағы айырма 6,8% болды), еуроға қатысты – 364,37-410,27 диапазон аралығында (айырма – 12,6%), рубльге қатысты – 5,38-5,96 (айырма – 10,8%) диапазон аралығында ауытқыды (12-график).

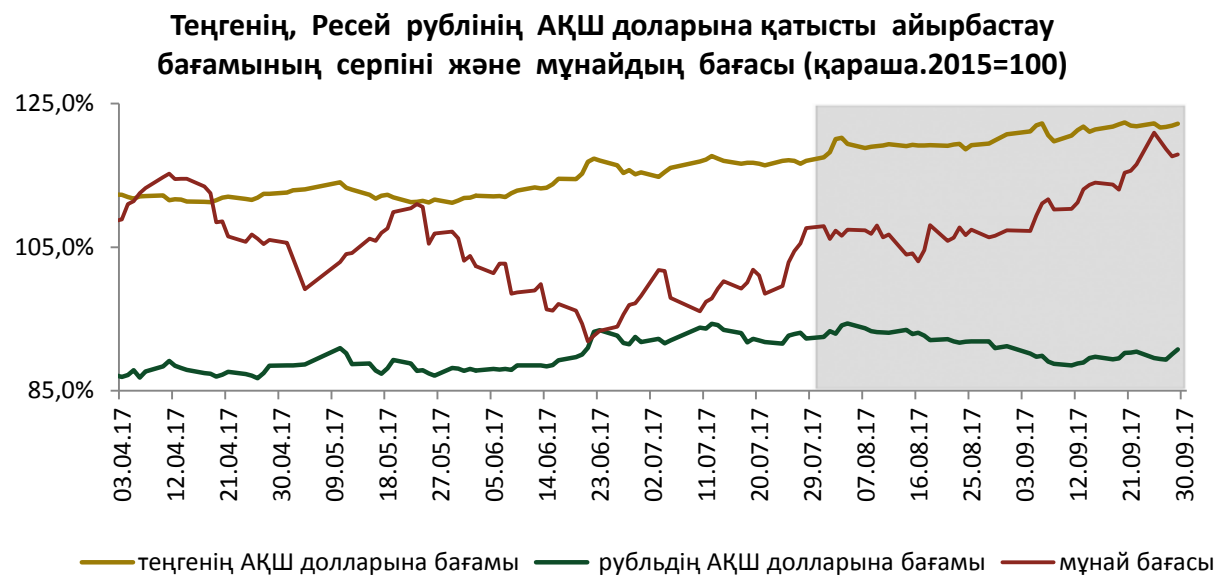
12-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банк

Мұнайға баға белгілеу және Ресей рублінің айырбастау бағамы серпінінің теңгенің айырбастау бағамына ықпалы тұрғысынан алғанда, теңгенің әлеуетті нығаюы үшін алғышарттар байқалғандығын атап өткен жөн. Мұнайдың бағасы бір баррель үшін 50 АҚШ долларынан жоғары белгіге сенімді түрде ауытқыды. Ресейге қатысты санкциялардың кейбір өлшемдерінің күшеюі Ресей рублінің нығаюын шектеді. Рубльдің бағамы тоқсанда АҚШ долларына қатысты 1,1%-ға (бір АҚШ доллары үшін 59,09-ден 58,43 рубльге дейін) нығайды (13-график).

13- график

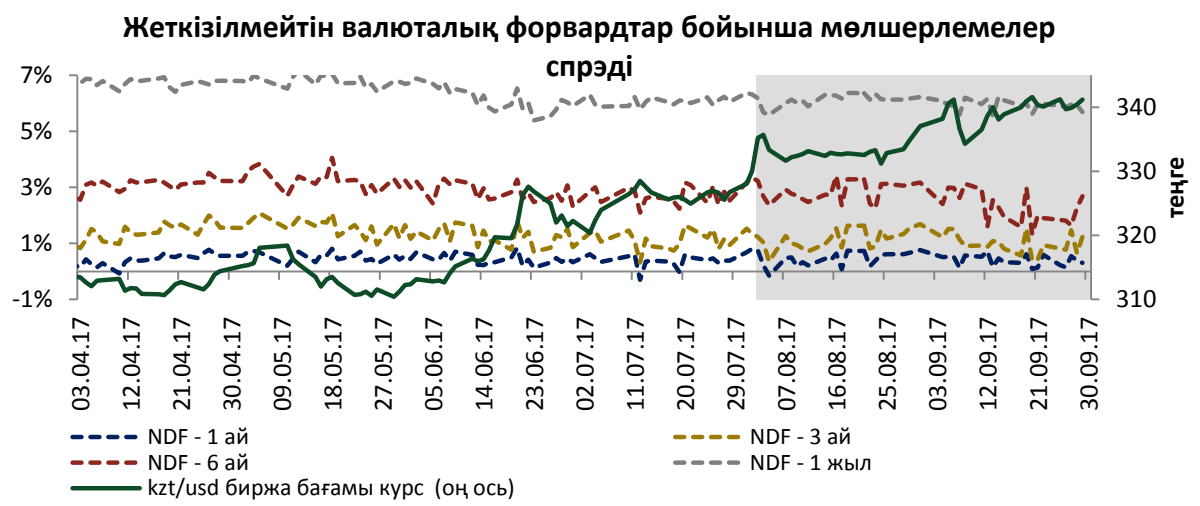

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы, Thompson Reuters, РФ Орталық Банкі

Девальвациялық күтулердің өсуін жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мөлшерлеме туралы деректермен қатар халыққа ай сайын жүргізілген пікіртерімнің нәтижелері де көрсетіп отыр.

Бүкіл тоқсан бойында жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мөлшерлемелер айтарлықтай құбылмалылықты көрсетті (14-график). Баға белгілеудің қысқа мерзімді уақыт аралығында (7 күндік келісімшарттар бойынша 5,7%-ға, 1 айлық келісімшарттар бойынша 5,8%-ға), сол сияқты 1 жылға дейінгі ұзақ мерзімді болашақта бір мезгілде өсуі байқалды (5,7%-ға).

14 -график

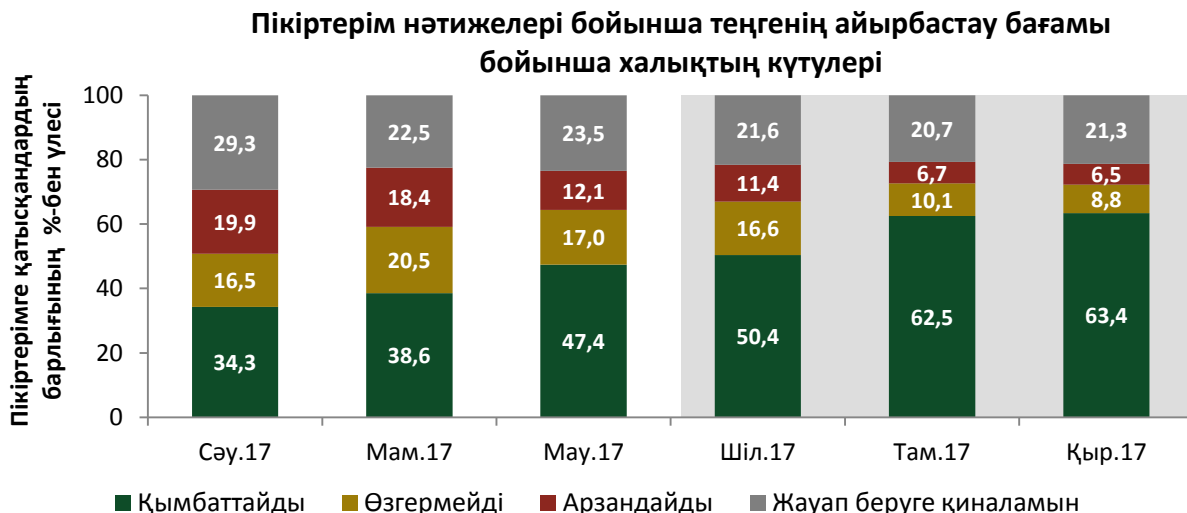

Дереккөзі: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы, Thompson Reuters,

Халыққа жүргізілген пікіртерімнің деректеріне сәйкес бұрын теңге бағамының өзгермеуін күткен не теңгенің нығаюын күткен пікіртерімге қатысқандардың бөлігі есебінен теңгенің бұдан әрі әлсіреуін (2017 жылғы сәуірдегі 34,3%-дан қыркүйектегі 63,4% -ға дейін) күтетін респонденттер үлесінің өсуі байқалды (15- график).

2017 жылғы қыркүйекте жүргізілген пікіртерімнің нәтижелері еркін өзгермелі айырбастау бағамы режиміне ауысудың басынан бастап теңге бағамының құбылмалығы мен ең жоғары әлсіреуін көрсеткен 2016 жылғы қаңтармен салыстырылды.

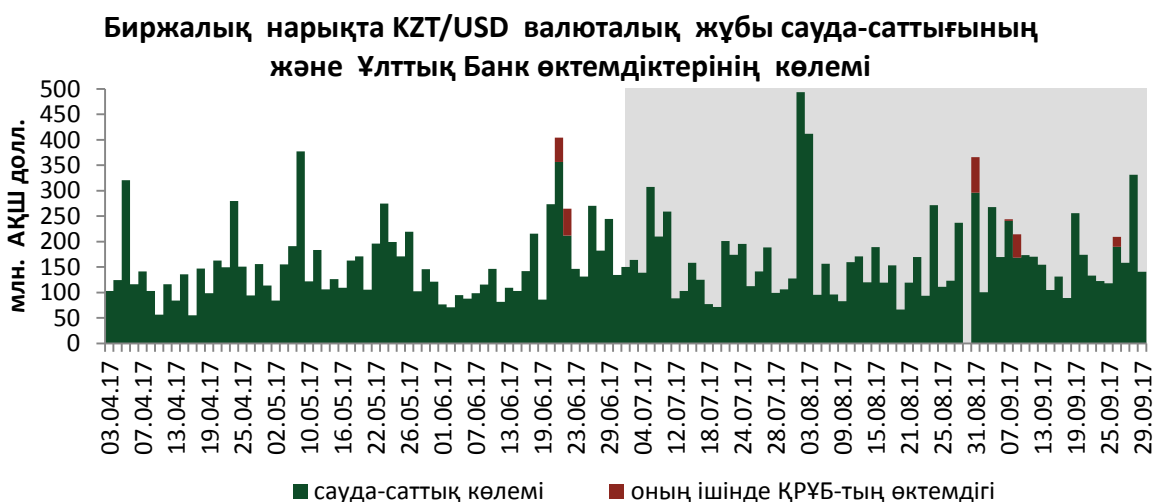
15-график

Дереккөзі: GfK Kazakhstan деректерінің негізінде

Тоқсан ішінде USD/KZT валюталық жұбының 8,6%-дан 10,3 млрд. АҚШ долларына дейін биржалық сауда-саттық көлемдерінің өсуі байқалды. Шетел валютасына сұраныстың жоғары болуына байланысты тамыз және қыркүйекте Ұлттық Банк жалпы сомасы 139,7 млн. АҚШ долларына шетел валютасын сатуды жүзеге асыра отырып, теңге бағамының күннен-күнге өсіп отырған құбылмалығын шектеу мақсатында АҚШ долларына артық сұранысты қанағаттандыру туралы шешім қабылдады (16- график).

16 -график

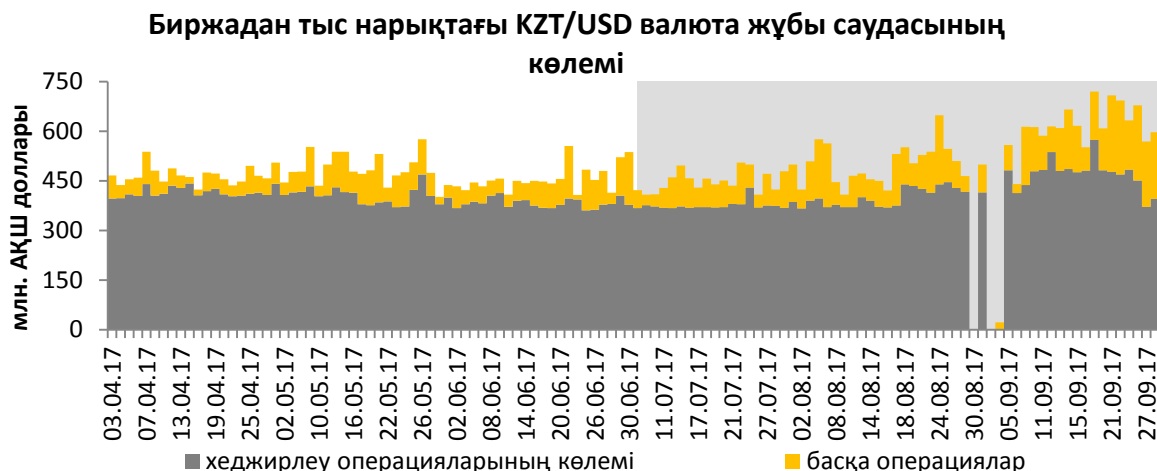

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Қаралатын тоқсанда биржадан тыс нарықта 2017 жылғы II тоқсанмен салыстырғанда KZT/USD валюта жұбы саудасының көлемі 31,5 млрд. АҚШ долларына дейін 9,7%-ға ұлғайды (17-график). Қарсы валюталық мәмілелер жасасу арқылы өзінің бас банкімен валюталық тәуекелдердің меншік капиталын хеджерлеу бойынша қоса алғанда, бір еншілес банктің операцияларының көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда біраз

өзгерді. Бұл ретте олардың биржадан тыс сауда-саттықтағы үлесі 77%-ға дейін төмендеген (2017 жылғы II-тоқсанда 85%). Бұл операциялар ішкі валюта нарығындағы шетел валютасына сұраныстың немесе ұсынуының көлеміне әсер етпейді.

17-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

III. Қор нарығындағы ахуал

Қор нарығында Ұлттық Банк Қаржы министрлігімен бірлесіп тәуекелсіз қисық кірістілікті құру бойынша жұмысты жалғастыруда. Қаржы министрлігі орналастырылатын бағалы қағаздар көлемін едәуір ұлғайтты.

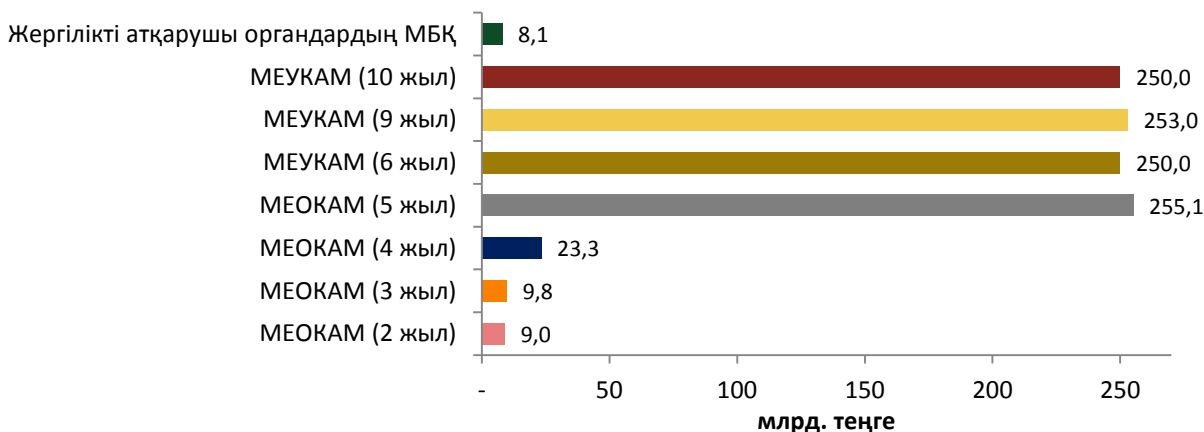
Қор нарығындағы мәмілелер ақша және валюта нарықтарымен салыстырғанда ең аз көлеммен сипатталады (18-график). Бұл ретте мәмілелердің негізгі көлемі бастапқы нарықта Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарымен операцияларға тиесілі.

Бір тоқсан ішінде 1050,3 млрд. теңге сомаға Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары орналастырылды. Олардың негізгі үлесін 5-жылдық МЕОКАМ (кірістілігі – 9,35%), 6-жылдық МЕУКАМ (9,40%), 9-жылдық МЕУКАМ (9,00%) және 10-жылдық МЕУКАМ (9,00%) құрайды.

Астана қаласының әкімдігі өзінің 2-жылдық облигацияларын жылдық 9,2% орташа алынған кірістілікпен орналастырып, 8,1 млрд. теңге тартты.

18-график

Мемлекеттік бағалы қағаздарды 2017 жылғы III тоқсанда орналастыру

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Ұлттық Банктің ноттарды шығаруы және Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарды белсенді орналастыруы нәтижесінде қысық кірістілік неғұрлым дұрыс нысанға бірте—бірте түзеле бастады. Қысқа мерзімді және орта мерзімді қысық сегменттердегі мөлшерлемелердің төмендеуі жалғасты (19-график).

19- график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы